

YEREL YÖNETİMLER**KAMU TOPRAĞI, KENTSEL TOPRAK MÜLKİYETİ VE KENT RANTLARI BOYUTU***Celal BEŞİKTEPE**

Kamuoyuna "Yerel Yönetim Yasası" olarak sunulan Kanun Tasarı'sının adına bakıldığında tasarıyla;

- 1- Merkezi ve yerel yönetim birimleri arasında görev bölüşümü yapıldığı,
- 2- Bu iki yönetim birimi arasında hizmet ilişkilerinin dayanaacağı ilkelerin düzenlendiği,
- 3 - Yerel yönetimler ile ilgili çeşitli yasalarda değişiklikler yapıldığı anlaşılmaktadır.

Türkiye nüfusunun % 70' i kentlerde yaşamaktadır. TBMM Genel Kuruluna sunulan tasarı toplumun büyük bir kesimini ilgilendirmekte ancak toplumun bilgi ve ilgi alanı dışında tutulmaktadır.

Konuşma konuma geçmeden önce, tasarinın "Genel Gerekçe" bölümünde ifade edilen yaklaşımı kısaca aktarmak istiyorum. Anasol-D hükümetinin 24.3.1998'de TBMM Başkanlığına sevkettiği tasarinın "Genel Gerekçe" bölümünde, ana hatlarıyla şu görüşler ifade edilmektedir:

"Ülke ve dünya gerçeklerine uymayan, etkin, ucuz ve kolay ulaşılabilir hizmet üretemeyen ve verimli kaynak kullanamayan ve demokratik katılıma imkan vermeyen bu yapının değişmesi bir zorunluluktur. Nitekim, ülkemizde uzun zamandır bu zorunluluk dile getirilmektedir. Gerek ulusal kalkınma planlarında, gerekse hükümet programlarında "mahalli idareler reformu" hep en önemli hedeflerden biri olarak yer almıştır. Fakat, bu konuda 1984 yılından itibaren artırılan belediye ve il özel idare gelirleri ve 1987 yılında İl Özel İdaresi Kanunu' nda yapılan değişiklikler dışında önemli bir adım atılamamıştır. Bu adımlar da sorunun bütünüyle çözümü için yeterli olmamıştır.

Sorun, sanıldığı gibi ağırlıklı olarak mahalli idarelerden değil, merkezi idarenin konumundan kaynaklanmaktadır.

Tasarı bu anlayışla hazırlanmış ve çeşitli kanunlarda değişiklikler yapılmıştır. "

Bu düzenlemelerin amacı ;

- Merkezi idare ile mahalli idareler arasında gerçekçi bir görev bölümü yapmak, ulusal, bölgesel nitelikli hizmetler ile kamu düzenine ilişkin hizmetleri merkezi idarenin, yerel nitelikli hizmetleri mahalli idarelerin sorumluluğuna vermek,
- Merkezi idare ile mahalli idareler arasındaki hizmet ilişkilerini, idari bütünlüğü koruyacak esaslara oturtmak,
- Yönetimde açıklığı ve katılımı sağlamak ve mahalli idarelerin demokratik kültüre katkısını artırmaktır."

Tasarının " Madde Gerekçeleri " bölümünde; mahalli idarelere hizmet yürütme konusunda:

"genel yetki" verildiği belirtilerek, bunun ülkemizin imzaladığı Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın ruhuna uygun bir düzenleme olduğu ifade edilmektedir.

Tasarının genel gerekçesi ile tasarıda kurumların ele alınışı arasındaki fark hemen farkedilmektedir. Bunlardan ilki ve tasarıya damgası vuranı, merkezi yönetimin yerel yönetimden asıl kastının kendisine bağlı, kendisinin alt birimi olan İl Özel İdarelerini yeniden yapılandırma düşüncesidir.

Tasarı, Yereli Değil Merkezi Güçlendiriyor:

Tasarı, yerel yönetim anlayışı olarak; yerel yönetimleri merkezi yönetimin alt birimi olarak gören ve bugüne kadar uygulanan merkeziyetçi anlayışı ve yapıyı daha da güçlendirmeye çalışmaktadır.

Valilerin yerel yönetici olarak atandığı ve büyük yetki-lerle donatıldığı koşullarda "yerel demokrasi" nin gelişeceği en küçük bir zemin bile kalmamaktadır. Belediyeler ise birer rant kaynağı olarak çalışmakta, mevcut düzen partilerinin egemenliğinde bir tür nüfus alanı olarak kullanılmaktadır.

Tasarı, Osmanlı İmparatorluğu döneminde oluşturul-

*TMMOB 2. Başkanı

muş ve halen varlığını sürdüren 1913 tarihli İl Özel İdaresi Yasası'na demokrasi, insan hakları ve bu kavramların yaşam bulacağı yapı olarak sarılmakta; oysa gerçekte bu yapı ve kavramların içini boşaltmakta; mevcut yetkilerini ve görev alanlarını genişletmekte, kimi hükümleriyle de, mevcut yapının ve yasa kurallarının gerisine düşmektedir.

Tasarıda işbölümüne ilişkin düzenleme, merkezi idarenin kendi alt birimiyle ilgili bir sorun olarak ele alınmaktadır. Merkezi idarenin yetkilerinden bazılarını il ve ilçelerdeki temsilcilerine devretmesi de yerel yönetimlerin güçlendirilmesi olarak sunulmakta ve buna "reform" denmektedir.

Avrupa Kentsel Şartı'ndaki, kentlilere tanınan ve gerçekte yerel yönetimler tarafından karşılanması gereken hakların çoğu, merkezi yönetimin alt birimi olan İl Özel İdarelerince karşılanması yoluna gidilmektedir.

Hepimizin bildiği gibi, merkezi bir yönetim geleneğimiz var. Osmanlıdan gelen Cumhuriyetle birlikte günümüze kadar uzanan bu merkezi yönetim alanına, tarih ve toplum açısından, milliyetçi ideoloji açısından, baskıcılığın, merkeziyetçiliğinden, otoriterci yanından baktığımızda; hep aynı fenomenin özelliklerinden söz etmiş oluyoruz.

17. yüzyıl İngiltere'sindeki ilk modern demokratik devrimden bu yana, elit gruplar çoğunlukla demokrasiyi teşvik edilmesi gereken bir gelecek olarak değil; üstesinden gelinmesi gereken bir tehlike olarak gördüler. Politikayı, halkın kendi geleceğini kendisinin belirleyeceği bir uğraş alanı yerine; devletin varlığını sürdürmesi için statüko alanı haline getirdiler.

Bizde de ne yapıldıysa, Tanzimat dahil, merkezi güçlendirmek adına yapıldı. Zaten bizim de bugün karşı karşıya olduğumuz sorun bu. Bu sistem, artık toplumun çözmesi gereken baş sorun haline gelmiştir. Yerel alan, yerel yönetim alanı dediğimiz zaman, asıl bundan söz ediyoruz.

Yılların bu merkeziyetçi yapısı, her kararı kendi veren, bütün bilgileri kendinde toplayan bu yapı doğal olarak, beyin sulanmasına maruz kalıyor. Çok güçlü görünmesine rağmen, son derece acz içinde. **Şimdi**, merkezi yönetimin bir parçası olarak tepeden inmece, statükocu kurulmuş bir yerel yönetim alanını konuşuyoruz.

Devleti güçlendiren, techiz eden, bireyi ezen, temel hak ve özgürlükleri kısıtlayan, yerel ve sivil her türlü örgütlenmeyi denetleyen bir devlet yapısının ve onun hukuksal rejiminin değiştirilmesi gündemimizin temel görevidir. Var olan siyasal yapı ve egemen siyasal çizgi, toplumun sorunlarını çözmeye, çağdaş gereksinimlerini karşılamaya hem yetkin değildir hem de niyetli değildir.

Her türlü sivil örgütlenmeye ve siyasal katılıma kapalı bir sisteme karşı, yaşamın her alanında olduğu gibi siyasal yaşamda da çoğulculuğun ve katılımın egemen olduğu

yanıtların ve alternatiflerin yaratılması gerekmektedir. Bu nedenle bizlere ve yerel inisiyatiflere büyük görevler düşmektedir. Bu inisiyatifleri her alanda ve her bölge de desteklemeli ve geliştirmeliyiz.

TMMOB, Türkiye' deki yerleşmeler sorununun, gelir dağılımındaki adaletsizlikten, kent topraklarının mülkiyetinden, kentsel rantın paylaşımından, büyük sermayenin kesin denetiminde olan merkezi ve yerel yönetimlerin sömürüsü ve her türlü doğal ve tarihi değerleri yağmaya dayalı politikalarından kaynaklandığını görmekte ve bunu açıkça söylemektedir.

Seçimden seçime işleyen "demokrasi" aldatmacasının dışında karar alma süreçlerine katılma anlamında hiç bir demokratik mekanizma çalışmamaktadır. Bu çürüyen yerel yönetim sistemi karşısında demokratik yerel yönetim anlayışına gereksinim vardır.

Amaç "özelleştirmeye paralel olarak hizmetlerin bir an önce yerelleştirilmesi"dir.

Tasarı, TBMM İçişleri Komisyonunca incelenerek komisyon raporu 25.5.1998'de Plan ve Bütçe Komisyonu tarafından incelenerek komisyon raporu 17.7.1998'de Meclis Başkanlığı'na sunulmuştur.

TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu'nda, tasarının "Genel Gerekeçe" bölümünde yer alan görüşler bir ölçüde tekrarlanmakta ve;

"Tasarının geçikmiş bir reform tasarısı olduğu, özelleştirmeye paralel olarak hizmetlerin bir an önce yerelleştirilmesi gerektiği,

Tasarının, devletin üniter yapısını bozacak ve otoritesini zayıflatacak bir düzenleme içermediği,

İl özel idaresi güçlendirilirken belediyelerin ihmal edildiğine ilişkin eleştirilere katılmadığı" ifade edilmektedir.

Merkezi Siyaset ve Rant Kararları Yerelleştirilmek İsteniyor:

Tasarının "merkezi idareye ait esaslar" bölümü ile "mahalli idareye ait esaslar" bölümünde yer alan hükümlerine göre; Mahalli idareler iş ve işlemlerini "mevzuata, kalkınma planlarının ilke ve hedeflerine ve merkezi idarece belirlenecek politika ve standartlara uygun olarak" yürüteceklerdir.

Buna göre, **Mahalli idareler** sadece yasalara ve kalkınma planlarına değil, aynı zamanda merkezi politikalara da uymak zorunda kalacaklardır. Bakanlıkların, yerel halkın çıkarlarıyla çelişen ve doğal kaynakları rant projeleriyle yağmalayan "siyasi tercihlerine" karşı çıkan belediyeler, bu maddeyle etkisiz hale getirilecektir. Bu politika ve standartlara uyup uymadıkları da "İçişleri Bakanlığı'nın koordi-

nasyonunda bu Bakanlık ve hizmet konularına göre ilgili Bakanlık'larca" denetlenecektir.

Bergama'da, halkın çok uluslu altın tekellerine, siyanürlü altın işletmeciliğine karşı verdiği onurlu çevre mücadelesini destekleyen Bergama Belediyesi'nin, yöre halkından yana bu tutumu tasarıda yer alan hükümlerle sona erdirilecektir.

Bilindiği gibi, ülkemiz coğrafyasında Bergama, Artvin, Gümüşhane, Havran dahil olmak üzere 600' e yakın yerde yabancı tekellere arama izni merkezi idarece verilmiştir. Eurogold firması, Bergama'da altın arama iznini Enerji Bakanlığı'ndan, ÇED iznini Çevre Bakanlığı'ndan, tesis iznini de Sağlık Bakanlığı'ndan almıştır.

Bu örnekten de anlaşılacağı gibi, **AKKUYU'da** nükleer santral yapılması, **SEKA** Orman Fidanlığının otomotiv fabrikası için yağmalanması türünden merkezi idare kararları karşısında; **belediyelerin** iş ve işlemlerini bakanlıkların bu **politika ve standartlarına** uygun olarak yürütmeleri hüküm altına alınmaktadır.

Günümüzde Türkiye gibi ülkelerin devletleri, çok uluslu şirketlerin gerekli zabita işlerini üstlenmiş, sermayenin yağma ve yatırımlarının şantiye bekçiliğini yapar duruma gelmiştir.

Merkezi hükümet, siyanürcü çetelere karşı Bergama köylülerinin yürüttüğü mücadelenin, hukuk alanındaki kazanımı olan mahkeme kararını uygulamamakla, bu görevi nasıl yerine getirdiğini gösteriyor. Köylülerin yaşam hakkını korumak yerine, EUROGOLD şantiyesini koruyor.

Resmi Gazete'de 11 Ocak 1998 tarihinde yayınlanan Bakanlar Kurulu kararıyla **12 Eylül Hukuku'nun** bir parçası olan **2634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'na** göre; 19 bölge yeni "**turizm merkezi**" ilan edilirken, 5 bölgenin turizm merkezi sınırlarında da değişiklikler yapılmıştır.

Adana, Antalya, Amasya, Bursa, Hatay, Isparta, İçel, İstanbul, Ordu, Niğde, Samsun, Trabzon, Kütahya, Muğla ve Sakarya' da olmak üzere Türkiye coğrafyasının 24 bölgesini kapsayan bu karar; korumaya ve geliştirmeye çalıştığımız doğayı, canlı hayatı, ormanlarımızı, su kaynaklarımızı, tarihi ve kültürel değerlerimizi "**sermayeye**" yeni rant alanları olarak sunmuştur.

12 Mart 1982 tarihli "**Turizmi Teşvik Yasası**" **12 Eylül Anayasası'nın** yürürlükte olan, geçici **15. maddesine dayanan bir dokunulmazlık zırhına sahiptir.** Anayasaya aykırılığı iddia edilememekte ve iptali için dava açılmamaktadır.

Tüm evrensel kent planlama ilkelerini, mevcut nazım planları, kentin uygarlık değerlerini, imar yasası başta olmak üzere hukuk kurallarını, yurttaş haklarını yok sayarak alınan "**turizm merkezi**" kararları;

* 1. derece tarım alanlarına fabrika kurulması,

* Ormanlık alanların (üniversite, villa vb.) yapılaşmaya açılması,

* Kamu mülkiyetindeki arazilerin "**özelleştirme**" adı altında yüksek imar hakları verilerek yağmalanması, hep "**Merkezi İdarece belirlenen politika ve standartların**" ürünüdür.

İstanbul'un Gökkafeşler, Park Oteller, Conrad, Siwiss Oteller vb. 88 Adet Gökdelenlerle, Kulelerle.. Yağmalanması "**Turizm Merkezleri**" Adı Altında Gerçekleşti...

2634 sayılı "**Turizmi Teşvik Yasası**", tüm evrensel kent planlama ilkelerini, mevcut nazım planları, bilimi, sanatı, kentin uygarlık değerlerini, imar yasası başta olmak üzere yasaları, hukuk kurallarını, yurttaş haklarını, ulusal çıkarları yok sayarak "**parsel**" ölçeğine kadar inen pervasızlıkla, bu alanlardaki yağmanın kentsel zararlarını kent halkının sırtına yüklerken, rantları sermaye kesimlerine sunmuştur.

Örnekleri çoğaltılabilecek bu nitelikteki merkezi idare kararları "**siyasi bir tercih**" olarak alınmakta ve yaşadığımız coğrafyada çeşitli büyüklükteki rant projeleri ve senaryoları tekrar tekrar oluşturulup yaşama geçirilmektedir.

Tasarı eğer yürürlüğe girerse, yerel yönetimler; doğaya, insanlığa ve kente karşı suç niteliği taşıyan merkezi idare kararlarına direnemeyecek, hukuk davaları bile açamayacak bir konuma getirilecektir.

Küreselleşme Politikalarına Uygun Yerelleşme:

Bugün, bir taraftan sermayenin rant ve yağma projelerine karşı; mevcut hukuk alanında oluşturulan bazı engeller bile doğrudan merkezi hükümet eliyle aşılmakta ve yargı kararları uygulanmamaktadır.

Diğer taraftan da bütün "**yatırım**" anlaşmalarını kapsayacak **Çok Taraflı Yatırım Anlaşmaları/MAİ** ile sömürge hukuku tesis edilmeye çalışılmaktadır.

Yeni liberal politikaların yaygınlaşmasıyla yerel yönetim alanlarına sermayenin kolayca girmesi amaçlanmış, yerelleşme adı altında sürdürülen yağma hızlandırılmıştır.

Küreselleşen dünya ekonomisinin alt merkezlere olan talebini karşılayacak kentlere yeni işlevler yüklenmektedir. Bu işlevleri, merkezi idarece belirlenecek "**politika ve standartlara**" göre yerine getirecek bir yerel yönetim yapısı kurulmaktadır.

Böyle bir yerel yönetim yapısı, rant projelerinin meşrulaştırma düzeyinin idari-siyasi yapısı haline gelen çok sayıdaki yerel yönetimin de işini kolaylaştıracaktır.

Böylesi bir yapılanma teklifi;

Taslakta yer alan "**Mahalli nitelikli kamu hizmetlerinin yerinden yönetim, verimlilik, açıklık ve demokratik katılım ilkelerine uygun olarak yürütülmesini sağlamak**" amaç maddesiyle ve

"mahalli idareye ait esasları" belirleyen 4. maddesindeki, yerel yönetimleri "Mahalli hizmetlere ilişkin kararların alınması, uygulanması ve denetlenmesi süreçlerinde açıklık ve katılımı sağlayıcı her türlü tedbiri almakla yükümlüdürler." hükmüyle de çelişmekte ve bu kural önünde ciddi engel oluşturmaktadır.

Kamu Arazilerinin Özelleştirilmesi Hızlandırılmaktadır:

Tasarının 24. maddesi ile, 1580 sayılı Belediye Yasasına eklenen "Hazine Arazilerinin Devri" başlıklı ek madde 11, belediye ve mücavir alan sınırları içinde Belediye'ye, bu sınırlar dışında İl Özel İdare'lerine, hazine arazilerinin devrini öngörmektedir.

Belediye'ler ya da İl Özel İdare'leri bu "arazileri imarlı hale getirmek suretiyle" değerlendirerek üçüncü kişilere satacaklardır. Bu arazilerin satışından, kiralanmasından elde edilecek tahsilatın % 50'si İller Bankası'na (İçişleri Komisyonu'nun taslağında Hazine'ye) devredilecektir.

Kentsel ve bölgesel planlamadan söz etmeksizin ve bu yönde bir politika oluşturmaksızın bu şekildeki bir yasa düzenlemesi, hazine arazilerinin belediyeler ve il özel idareler eliyle rant ve yağma konusu yapılacağına bir göstergesidir.

İl Özel İdare'leri, köy yerleşme planları yapmak dahil, kendilerine devredilecek topraklarda belediyelerin sahip olduğu yetkiler gibi imar yetkilerine sahiptir. Dolayısıyla tüm ülke topraklarında, belediyelerde yaşanan rant yağmasına benzer gelişmeler yaşanacaktır.

Rantın topluma dönmesi için vergilendirme vb. gerekli önlemler alınmamış; bu idarelere verilen imar ve ruhsat yetkileri ile sürecin önü iyice açılmıştır. Bu süreç, kamu varlıklarının özel mülkiyet havuzuna aktarılmasını hızlandıracaktır.

Kamu toprakları üzerinde yıllardır süren yağma, özelleştirme politikalarının devreye girmesiyle iyice hızlanmıştır. Tasarıyla, kamu arazilerinin özelleştirilmesinin hızlandırılması ve imar kararlarıyla yaratılacak rantların sermayeye sunulması amaçlanmaktadır.

Yerel Yönetimler Sermayenin Yatırım Alanları Haline Getirilmekte, Dış Borçlanmalar Teşvik Edilmektedir. . . :

Hazine arazilerinin yerel yönetimlere devirleri sonucunda belediyeler ve özel idareler taşınmaz zengini haline geleceklerdir. 1580 sayılı Belediyeler Kanunu'na ek 17. maddeyi ekleyen tasarının 24. maddesine göre, belediyeler ve il özel idareleri, mülkiyeti ya da kullanma hakkı kendilerine ait olan taşınmazlar üzerinde gerçek veya tüzel kişilere 25 yıl süre ile kullanım hakkı veya müstakim mülkiyete konu olabilecek bağımsız mülkiyet karşılığı her türden gelir getirici bina ve tesis yaptırabileceklerdir.

Tasarı yasalaştığında, yaptırılacak işin niteliği, 3996 sayılı "Yap-İşlet-Devret Modeli Hakkında Kanun" kapsamına giriyorsa, belediye ve il özel idaresi bu yasa hükümlerine göre uygulama yapabilecektir.

3996 sayılı Kanun'un "kapsamı" 2. maddede "Bu Kanun, köprü, tünel, baraj, sulama, içme ve kullanma suyu, arıtma tesisi, kanalizasyon, haberleşme, maden ve işletmeleri, fabrika, çevre kirliliğini önleyici yatırımlar, otomobil, demiryolu, yer altı ve yer üstü otoparkı ve sivil kullanıma yönelik deniz ve hava limanları ve benzeri yatırım ve hizmetlerin yaptırılması, işletilmesi ve devredilmesi konularında yap-İşlet-Devret çerçevesinde sermaye şirketlerinin veya yabancı şirketlerin görevlendirilmesine ilişkin usul ve esasları kapsar" şeklinde tanımlanmıştır.

Nitekim tasarıdaki "ek madde 19" ile, Belediyeler ve il özel idarelerinin, ticari şirketler ve kooperatifler kurabilmesi veya kurulmuş olanlara ortak olabilmesi sağlanmıştır.

Bu yerel yönetim modeli, Dünya Bankası ajandasında "mali ve teknik kapasitelerin artırılması adına yerel yönetimlerle ilişkiler kuran, yerel önceliklere cevap veren bir otorite ve özerklik sağlayan, kendi içinde merkezleşmiş yönetim birimlerini desantralize ederek işletme birimlerini oluşturan" bir belediyeçilik olarak tarif edilmektedir.

İşletmeciler belediyeçiliğin politikalarını ise;

* Ulaşım, su, kanalizasyon, çöp vb. kentsel hizmetlerin piyasa ölçütleri içinde yürütülmesi anlamına gelen özelleştirme,

* Kentsel projelerin, toplumsal yarar göz ardı edilerek yalnızca "karlılık" ölçütleri ile değerlendirilmesi,

* Bu çerçevede, kentsel yatırımların uluslararası krediler kullanılarak dışa bağımlılığı yeniden üreten bir tarzda gerçekleştirilmesi,

oluşturmaktadır.

Tasarının 20. maddesi, 1580 sayılı Kanun'un 72 nci maddesini başlığı ile beraber değiştirmiş, "Belediyeler, il özel idareleri ve bunlar tarafından kurulan birlik ve müesseseler, İçişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve Hazine Müsteşarlığı'nca ortaklaşa hazırlanıp Bakanlar Kurulu'nca çıkarılacak yönetmelikle belirlenecek esaslar dahilinde genel karar organlarının kararı ile iç ve dış borçlanmada bulunabilirler" hükmünü getirmiştir.

Tasarıda, dış borçlanmalar ile bir yıldan uzun vadeli borçlanmaların yalnız yatırım projelerinin finansmanı amacıyla yapılabileceği belirtilmektedir.

Tasarı, 1580 sayılı Kanununun 72. maddesindeki "25 sene fazla bir müddet için yapılacak ikraz veya istikraz kararları vilayet idare heyetinin mütalaası üzerine va-

linin tasvibi ve Danıştay kararı ile meriyet kesbeder (kesinlik kazanır)" biçimindeki hükmü değiştirerek borçlanmaların **Danıştay kararı ile kesinleşmesi** koşuluna son vermiştir.

Kentler, doğaları gereği, üretim, tüketim ve dolaşımın çeşitlendiği; bu bağlamda sermayenin de yoğunlaştığı yerleşmelerdir. Bu çeşitlenme ve yoğunlaşma, ülkedeki egemen iktisadi ilişkilerin kendi iç kuralları çerçevesinde işleyen bir sürecin ürünüdür.

Ancak ülkemizde, **1950'li yılların "her mahallede bir milyoner yaratma"** politikalarının belirleyiciliği altında merkezi yönetimce konulan kurallar çerçevesinde yaşanan sürecin, sözünü ettiğimiz bu süreçle her hangi bir ilişkisi yoktur. Ülkemizde, merkezi yönetimin politikaları ile ve devlet desteğiyle yaratılan sermaye, 1970'lerin sonuna gelindiğinde, artık bu destekle büyüme yollarının yetersizliğini görererek gözünü kent rantlarına çevirmiştir.

İşte bu nedenledir ki; özellikle, **1980 sonrasında uygulanan** yeni liberal politikalarla, kentlerimiz sermayenin büyümesi için bir araç olarak kullanılmaya başlanmıştır. 1930'lu yılların "devletçi" ve "tam bağımsızlıkçı" anlayışının yansımalarını içinde barındıran yerel yönetim hukuku, sermayenin bu türden istemlerinin yasal sınırlar içinde karşılanmasını zorlaştırmaktadır. Öyleyse, bu hukuk değişmeli ve bu değişikliklerle, bir taşla iki kuş vurularak, hem sermayenin istemleri karşılanmalı, hem de söz konusu kent rantlarının uluslararası sermaye piyasalarına açılmasının önündeki her türlü engel kaldırılmalıdır.

Tasarı, bu amacı gerçekleştirmek için oldukça iyi tasarılanmış, rant ve yağmanın önündeki akla gelebilecek bütün yasal engelleri kaldırmıştır. Bu tasarı yasalattıktan sonra, kent rantlarının uluslararası sermaye piyasalarına açılmasıyla başta metropoller olmak üzere kentlerimiz; yoğun bir yağmalama alanı haline gelecektir.

Rant Kararları Belediyelerce, Paylaşım Kararları İse Merkezde Alınacaktır:

Tasarının 23. maddesiyle, 1580 sayılı Kanunun 5656 sayılı Kanunla eklenen Ek 2. maddesi değiştirilerek, **Belediyelere imarlı arsalar üretmek, konut, toplu konut, sanayi ve ticaret işyerleri yapmak, satmak, kiralamak, arazi satın almak, kamulaştırma yapmak, bu arsaları satmak, bu konuda Toplu Konut İdaresi, Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü, diğer kamu kurum, kuruluşları ve bankalarla işbirliğinde bulunmak ve onlarla ortak projeler geliştirmek yetkisi verilmektedir.**

Tasarının bu maddesine göre "**belediyeler, bu madde hükümlerine göre yapacakları işlerde 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu hükümlerine tabi değildir.**" Bu maddenin uygulanma esasları, Bakanlar Kurulu'nca çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenecektir.

Bir taraftan zaten çok yetersiz bir yasa olan 2886 sayılı

İhale Yasası'nın, sınırlı denetimi ortadan kaldırılmakta; diğer taraftan bu konudaki düzenleme yetkisi Bakanlar Kurulu'na verilmektedir. Rant kararları yerel düzeyde, paylaşım kararları ise merkezi düzeyde alınacaktır.

İl Özel İdarelerine "Rant Projeleri İçin" Geniş Yetkiler Veriliyor:

İl Özel idareleri, tasarıda "**imarlı arsa üretmek, konut yapmak, satmak, kiralamak, şirketlere ortak olmak, belediyeler, bankalarla.... projeler geliştirmek**" şeklinde verilen görevlerle, rant kararlarının alınacağı, paylaşılacağı ticari bir örgüt haline getirilmekte, **rant ve yağma kararlarının alınması yerelleştirilmektedir.**

Bu konuda il özel idarelerini yetkilendiren hükümler, tasarı sahiplerinin demokratik kent yönetimi ve kentlerin planlı gelişimi hakkında en küçük bilgiye sahip olmadıklarını gösteriyor. Bir yerleşmenin belediye ve mücavir alan sınırları dışında "imarlı arsalar üretmek, toplu konut uygulamaları yapmak, arsa ve konutları ihtiyaç sahiplerine satmak, kiralamak" gibi gereksinimler varsa bu işler için kent yönetiminden başka bir otoriteyi yetkilendirmek değil, o sınırları değiştirmek, bu alanları da belediye ve mücavir alan sınırları içine almak gerekir.

Kent planlama ve imar uygulamalarının, bir rant yaratma ve paylaşım süreci olmanın çok ötesinde; geleceğin sağlıklı yaşam alanlarını bugünden yaratmak olduğunu algılamayan kültür yoksunu anlayışların ürünü olan bugünkü imar hukukunun tümüyle değiştirilmesi gerekirken onun en olumsuz yanlarını daha da pekiştiren ve yaygınlaştıran bu hükümler tasarı sahiplerinin niyetlerini açıkça göstermektedir. Bu, nüfusun yüzde 70'ini oluşturan kent toplumunun geleceğini karartan rant paylaşım kavgasını daha da kızıştırmak ve ondan pay kapma niyetidir.

İl özel idareleri bu görevlerle, rant kararlarının alınacağı, paylaşılacağı ticari bir örgüt haline getirilmekte; kamu toprağının metalaştırılması düşüncesi imar hukuku dünyasına sokularak meşrulaştırılmak istenmektedir. Ulusal, bölge, çevre düzeni gibi planlara uymanın zorunlu olmadığı ve denetlenmediği bir sistemde **rant ve yağma kararlarının alınması yerelleştirilmektedir.**

Yerel Yönetimlerin Özgelirlerinin Artırılması Düşünülmemektedir:

Tasarı ile mahalli idarelerin mali sistemlerinde bir değişiklik önerilmemektedir. Bu idarelerin merkezi yönetimden aldıkları paylar artırılmakta, özgelirlerinin artırılmasına dönük bir düzenleme yer almamaktadır.

Mahalli idarelerin gelirleri ile ilgili mevzuat gözden geçirilerek günümüzde anlamsız olan istisna ve muafiyetlerin kaldırılması, bazı vergi ve harçların kapsamının genişletilmesi, yerel nitelikteki vergi olan taşıt alım, motorlu taşıtlar ve emlak alım-satım vergilerinin yerel idarelerce alınması için gerekli düzenlemeler ise yapılmamıştır.

Kent rantı vergisi ise gündeme hiç alınmamaktadır. Oysa, barınma hakkı temel bir insanlık hakkı olarak ele alınarak alt limitler ve istisnalar belirtilerek, birden çok taşınmazla sahip olanlardan artan oranda alınacak vergiler çerçevesinde rantın büyük kısmı kamuya kazandırılmalıdır. Bu kaynaklar yerel yönetimler tarafından kentin yenilenmesinde kullanılmalıdır.

Gayrimenkul Kıymet Artış Vergisi, Emlak Alım Vergisi, Bina İnşaat Vergisi, Veraset ve İntikal Vergisi, Değerlendirme Resmi (şerefiye) vb. vergilerin çoğu bugün harç başlığı altında alınan, etkisiz düzenlemelerdir. Bunların hiçbiri rantları kamuya geri döndürmenin bir aracı konumunda değildir.

Merkezi yönetimce toplanan taşınmaz vergi gelirlerinin genel bütçe vergi gelirleri içindeki oranı, 1986'da % 1.91'e, 1990'da % 1.63'e ve 1993'te % 1.41'e düşmüştür. Tapu harçları ve taşınmaz vergi gelirleri nicelik olarak artarken, genel bütçe vergi gelirleri içindeki payları giderek azalmıştır.

1986 yılından başlayarak belediyelerce alınmaya başlanılan emlak vergisi, tüm taşınmaz vergilerinin 1/3'ünü oluşturmasına karşın, devletin toplam vergi gelirleri içindeki oranı % 1 dolayında kalmıştır. Dolayısıyla emlak vergisi de etkili bir arsa politikasının aracı olamamış ve rantların topluma dönmesinde bir işleve kavuşamamıştır.

Öte yandan ülkemizde mülk satışlarında, mülkün gerçek değerinden düşük olarak yapılan satışlarda kamuya önalım (şuf'a) hakkı tanıyan düzenlemelerin getirilmesi ise hiç düşünülmemektedir.

Kentsel Sorunların Kaynağı Sitemin Kendisidir:

Türkiye' de kentsel sorunların kaynağı, II.Dünya Savaşı sonrası tercihlerine ve bu tercihlerin uygulanmasına dayanmaktadır. Marshall yardımları çerçevesinde tarıma traktör girmesi, kara yollarına ağırlık veren uygulamanın başlaması, kapalı pazar ekonomisinden açık pazar ekonomisine geçişi sağlamıştır.

Tarım ürünlerinin ucuz ihracına, dayanıklı tüketim malzemelerinin ithaline, giderek montaj ağırlıklı olarak İstanbul'da üretilerek iç pazara sürülmesine dayalı kalkınma modeli, nüfus artışıyla birlikte, büyük bir iş gücünün açığa çıkmasına ve büyük kentlere göç etmesine neden olmuştur.

Bu göç, 1960'larda otomotiv'i de içine alarak gelişen ve çeşitlenen, gümrük duvarları ve teşviklerle korunan, desteklenen montaj sanayiine ucuz işgücü sağladığı için teşvik edilmiştir. **Ucuz işgücü** olarak kente gelenlere de ne merkezi ve yerel yönetimler ne de özel teşebbüs hiç bir yatırım yapmamış, gecekondular, göç eden yoksulların barınma sorunlarını çözmek için buldukları bir yol olmuştur.

Gecekonduların sanayi alanları etrafında kurulmuş olması bunların en belirgin özelliği olmuş ve buralarda barınanlar sermayenin ucuz emek deposunu oluşturmuştur.

Bu alanlar yaşam içinde kendine özgü bir değişme geçirmiştir. Bu değişme bir yandan bu alanda yaşayanların kente tutunma çabaları, diğer yandan popülist ve himayeci siyaset pratikleri içinde biçimlenmiştir.

Kentleşme-gecekondulaşma diye adlandırdığımız bu süreç, aslında devlet eliyle yürütülen ve korunan sermaye birikim sürecidir. Dolayısıyla, Türkiye' de gecekondulaşma-kaçak yapılaşma, sistemin istisnası olarak değil, sistemin kendisi ve devlet politikası olarak ortaya çıkmıştır.

Kentlerin hızla artan nüfusu ve yaşam alanlarının mekansal ve yoğunluk olarak artışı, kentsel alt yapı ve kentsel hizmetlerin üretilmesi konusunda büyük bir talep yaratmış, ama sistem bu taleplerin gerektirdiği yatırımları yapmaya yönelmemiştir.

Mevcut sistemin, kentsel toprak mülkiyeti, konut, kent alt yapısı, tarihi-kültürel değerlerin korunması ve geliştirilmesi, planlama, denetleme konularında izlediği popülist politikalar, kentleşmenin sağlıklı gerçekleşmesini de ayrıca engellemiştir. Kentin biçimlenmesini, oluşan kentsel ranta el koyma politikaları belirlemiştir.

Son yıllarda ülkemizde yaşanmakta olan depremler, sel felaketleri, çığ-erozyon, yanlış yerleşme kararları nedeniyle alt yapıya, kentsel çevreye ve kentlilere büyük zarar vermiştir. Can ve mal kaybına yolaçmıştır. **Bu bir sorun değil, bir felaket, bir kentleşme felaketi, bir çevre felaketi, bir insanlık dramıdır.**

Kent toprağının özel mülkiyeti üzerinde herhangi bir sınırlamayı, kutsal kişisel mülkiyete bir saldırı olarak algılayan sistemin merkezi ve yerel yönetimleri, her yere, her parselde konut yapım izni veriyor, sel yatakları, vadi tabanları, deprem kuşakları üzerinde nüfus yığılmalarını kışkırtıyor.

Tarımsal alanların ve tarımsal üretimin çöküşü, akıldışı sanayileşme, toprak rantının herhangi bir toplumsal ve siyasal engelle karşılaşmaksızın bütün kentsel gelişmenin temel dinamiği haline gelişi, bir arada, toplumun doğayla olan ilişkisine dair bütün bilincini yitirmesine, kolektif bir çılgınlık ve unutkanlık içinde altında kalacağı beton blokları, kendi üstüne dizmesine yol açıyor.

Tüm bu felaketler, yerleşim kararlarındaki sorumlusuzluğun ve başıboşluğun ve en önemlisi bilimsel ve kurumsal çalışma eksikliğinin göstergeleridir. Bu acı örneklerin de gösterdiği gibi Meslek Odalarının ve diğer toplumsal kesimlerin karar süreçlerinde etkin bir şekilde yer almaları ve katılımın, mesleki denetimin ve doğal ve kültürel varlıkların koruma politikalarının yasal ve hukuksal altyapısının oluşturulması ertelenemez bir zorunluluk halini almıştır.

Temsili demokrasi; yerel yönetim sorunları, çevre sorunu, insan hakları ihlalleri, kültürel ve etnik kimliklere

kendisini ifade etme hakkı tanınması gibi bir çok sorunun çözümünde başarısız olmuştur. **Temsili demokrasi** tümü ile söylemi ve uygulamaları ile, üstü örtülemeyecek ölçüde bir sahtekarlığa dönüşmüştür.

İzlenen Kent Planlama ve Toprak Politikaları Kent Rantlarının Kaynağıdır:

Türkiye'de yıllardır izlenen ve hiçbir sınır tanımayan toprak kullanım politikaları, kentsel gelişmenin dinamiği haline gelen rantların ve sağlıksız kentleşmenin kaynağıdır.

Yaşanan kentsel sorunların giderek ağırlaştığı ve sistemin üstesinden gelemeyeceği boyutlara ulaştığı günümüzde, **çözüm yine yetki ve rant paylaşımına indirgenmiştir.**

Bugün ülkemizde yerleşim, sanayi vb. planlama kararlarının, siyasi ve bürokratik erk'in ekonomik ve siyasal rant sağlama aracı olarak alındığını artık bilmeyen yoktur.

Kent planlaması, rant sağlamanın kağıt üzerindeki izdüşümü haline gelmiş, doğanın ve tüm canlı yaşamın geleceği, yağma ve vurguna tercih edilmiştir. Kent formu tamamen rant oluşturma ve ranta el koyma şeklinde geliştirilmiş, kent yönetimlerini bu anlayış belirlemiştir. **Bu anlayış artık devam edemez.**

Kentsel sorunlarımızı, rant ekonomisi ve buna bağlı olarak gelişen rant kültürünün baskısı altında çözemeyiz. Çıkar korumayı değil, toplumsal ve kültürel değerleri korumaya yönelik bir planlama anlayışının getirilmesi kaçınılmaz hale gelmiştir. Kentsel rant elde etme özel amacına dönük uygulamaların, toplum yararı doğrultusunda geri dönüşümünü sağlayacak politikalara ihtiyacımız vardır.

Yaşanan bu kısır döngüden kurtulmanın yolu, toprak politikası ile planlama konusunda getirilecek toplum yararına uygun bir kurumsal yaklaşımın, ısrarla uygulanmasına çalışmak ve bunun denetim mekanizmalarını kurmaktır.

Bu çerçevede kent planlama, spekülörlerin arsalarının değerini artıran bir eylem olan imar planlama sınırlarından kurtararak;

* Kentin geleceğini bugünden belirlemek için var olan sorunları çözen,

* Gelecek kuşaklar için sorunsuz yaşam çevreleri yaratan,

* Kıt kaynakları en akılcı biçimde değerlendiren,

* Kentlerde yaratılan değer artışlarının topluma geri döndürülmesini sağlayan,

bir eylemler bütünü durumuna getirilmelidir.

Yaşadığımız coğrafyada çeşitli büyüklükteki rant projeleri ve senaryoları, merkezi ve yerel yönetimler tarafından tekrar, tekrar oluşturulup hayata geçirilmekte, yağmaya konu alanlarda yaşayan insanlar, ekolojik denge vb. unsurlar tamamen yok sayılmaktadır.

Kentlerimiz başta İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Mersin, Bursa gibi metropol kentler olmak üzere rant ekonomisi ve buna bağlı olarak gelişen "**rant kültürünün**" hakimiyeti altına girerek, her geçen gün yeni kent yağmasına konu olmaktadır.

Kentlerimizin ulaşımı, caddesi-sokağı, parkı, yeşili, tarihi ve kültürel değerleri, ormanları, yapıları... kısaca kent yaşamına ilişkin tüm doğal kaynaklarımız yağmalanmakta; doğayı, tüm canlı hayatı, çevreyi, tarihi ve kültürü etkileyen bir yokedicilik karşısında geleceğimiz tehdit edilmektedir.

Kent Rantlarının Ekonomi-Politikleri:

Bu yağma sonucu el konulan rantlar ülke ekonomi-politiği açısından önemli boyutlara ulaşmış, merkezi ve yerel yönetimler rant paylaşım kavgalarının odağı haline gelmiş, halkın bir kesimi; yönetimler, partiler ve adaylarla bu çerçevede ilişkilendirilmiştir.

Ülkemizde, **rantların** (üretim dışı gelirlerin) **ulusal gelir içindeki payı % 45-55** arasında büyük bir orana ulaşmıştır. Üretim karşılığı olmayan bu haksız kazançların içinde **kent rantları ise % 60-65'lere** varan bir paya sahiptir. Böylece, **ulusal gelirimizin % 25-30'luk bir bölümünü oluşturan kent rantları** rantiyeler tarafından paylaşılır hale gelmiştir.

Üretim karşılığı olmayan bu kazançlar, yüksek oranda seyreden enflasyonun da nedenlerinden biridir. Çünkü üretim karşılığı olmayan kazanç, emek karşılığı alınan ücret değildir. Bu kapitalizmin genel mantığı içinde sermayenin gasp ettiği artı-değer'de değildir. Üretim süreci içinde yaratılan bir değer olarak da karşılığı yoktur.

Emekçilerin, kent yoksullarının en yoğun olduğu, en çok göç alan, emek-sermaye çelişkinin en yoğun yaşandığı kentlerde rantların bu boyutlara ulaşması insani, ahlaki, toplumsal ve kültürel değerlerimizin yozlaşması olarak da dışı vurmaktadır.

Kent rantları içinde yer alan kentsel toprak rantı, bu haksız kazançların (kent planlaması, kamu topraklarının yağmalanması) rantların gövdesini oluşturmaktadır. Liberalizmin insana, topluma bakışının yansımaları, kentsel ve kırsal toprağın kullanımında da ortaya çıkmaktadır.

Özellikle, 1980 sonrasında geliştirilen yeni liberal politikalarla kentleşme sermayenin büyümesi için bir araç olarak kullanılmaya başlanmıştır. Kent rantlarının uluslararası sermaye piyasalarına da açılmasıyla, başta metropoller olmak üzere kentlerimiz; hayali ihracatın, kara paranın aklandığı uluslararası piyasaya pazarlanan, sermayenin üretim yerine el değiştirerek büyümesini sağlayan yoğun bir yağmalama alanı haline getirilmiştir.

Kentlerdeki rantların büyük bölümüne, doğal kaynaklarımızın yağmalanması ve kamu arazileri üzerine dikilen gökdelenler, gökkafesler, bol yıldızlı oteller vb. faaliyetlerle sermaye tarafından el konulurken; "**imar afları**", "**kaçak**

yapılar" gibi uygulamalarla toplumun çeşitli kesimlerine bazı paylar verilerek insanlar, yağmaya iştirak ettirilmiş, "rant düşünkü" haline getirilmiştir.

Beton yağınlarına dönüşen bir kentte, son derece büyük rantların elde edildiği, yağmayı hayatın her alanında meşrulaştırmaya çalışan ve bunu kabul eden insanlarla dolu bir toplumda yaşıyoruz. Toplum kendi kendini, kendini, doğasını, bütün değerlerini yağmalar hale gelmiştir.

Bu gelişime engel olmak için nasıl bir politik söylem geliştirebiliriz? Tartışmamız gereken şeyin bu olduğuna inanıyorum.

Uygarlığın kaynağı olan kentlerin, uygarlığı yok edecek bir noktaya geldiği günümüzde; öncelikle, ranta ve rant eksenli ilişkilere karşı ödünsüz bir tavrın sahibi olmalıyız.

Yeni Kentsel Toprak Kullanım Politikası Geliştirilmeli Kent Rantları Toplumsallaştırılmalıdır:

Tüm uygar dünya kentlerinde, kent topraklarının kamunun elinde olması yönünde stratejiler geliştirilirken, ülkemizde belediye ve merkezi hükümetin var olan kamu mülkü toprakları "rant yaratma ve ranta el koyma" amacıyla servet birikimi için bir araç olarak kullanmaları, elden çıkarmaları kaygı vericidir.

Kent topraklarındaki kullanımın bu kadar denetimsiz olduğu günümüzde; kentlerde yaratılan rantların topluma geri dönmesini, spekülasyonun önlenmesini, kent topraklarındaki mülkiyetin toplum yararına kullanımını sağlayacak kurumsal ve yapısal yeni bir toprak düzenlemesine ihtiyaç vardır.

Anayasa'ya göre; mülkiyet hakkının kullanımı toplum yararına aykırı olamaz. Bu kağıt üzerinde kalmış bir yaklaşımdır. Toplum yararı kavramı uygulamaya aktarılmayınca, izlenen politikalar nedeniyle toprak, bir güvence ve servet biriktirme unsuru olarak görülmeye başlanmış, bireyci yaklaşımlar ön plana çıkmış ve bunlar güç kazanmıştır.

Toprağa bakışın oturacağı nesnel temel, onun **DOĞAL BİR KAYNAK** olduğu gerçeğidir. **Hiç gözden** uzak tutulmaması gereken ama hep göz ardı edilen gerçek, her ülkedeki toprak varlığının sınırlı olmasıdır. **Coğrafyamızda toplam miktarı sabit kalırken,** bu kaynak üzerindeki ekonomik ve siyasal baskı her geçen gün daha da artmaktadır.

Toprak; Hava ve Su gibi Doğal Bir Kaynaktır:

Bu özellikleriyle toprak yaşamın sürdürülmesi için uygun alanları sağlar. Toprak üzerinde "mülkiyet değil, sadece topraktan yararlanma" söz konusudur.

Alman kent bilimci Fritz SCHUMACHER'in dediği gibi, "kentleşme, kentsel toprak politikasıdır." Bu anlamda, sağlıklı kentleşmeden söz edilen yerde sağlıklı toprak politikası var demektir.

Birleşmiş Milletler Örgütü tarafından 1975 yılında yayınlanan 7 ciltlik URBAN LAND POLICIES AND LAND CONTROL MEASURES başlıklı kitaplarda şunlar söylenmektedir;

* Toprak üzerinde "mülkiyetten değil, topraktan yararlanmadan" söz etmek doğru olur.

* "Toprak ülkenin doğal kaynağıdır" gerçeği benimsenirse, kamunun mülkiyetinde olacak, bu nedenle satılmayacak, kiraya verilecektir.

* Toprak da tarım arazisi ve arsa anlamında, çeşitli işlemlerle geliştirilebilir. Ancak onun aslı su ve hava gibidir.

* Arsa vurgunculuğu (spekülasyon) hem kentsel gelişmeyi çıkmaza sokmakta, hem de ulusal ekonomiye çeşitli zararlar vermektedir.

Kentsel toprak parçası, ya da kısaca arsa, bir imar planı uyarınca imar parseli durumuna getirilmek üzere yapı alanı olarak tanımlanmış, üzerinde imar hakları belirlenmiş, kentin alt yapı sistemlerine bağlanmış topraktır. Arsanın tarımsal topraklardan farklı olarak değerini artıran etkenler, kent planlaması ve kamu tarafından yapılan yatırımlardır. Kentsel arsanın üzerinde artan imar haklarının yarattığı değer artışlarının toprak sahibinin hakkı olarak görülmesi, özel mülkiyetin toplum yararı doğrultusunda denetlenmemesinin bir sonucudur.

Oysa kamu tarafından yaratılan değer artışları yaşanabilir sağlıklı, çağdaş, temiz bir çevre yaratılması için toplumun hizmetine sunulmalıdır. Bunu geliştirecek bir modeli yaşama geçirme konusunda duyarlı ve istekli toplumsal yapılar oluşturmamızdır.

Kentsel mekanda, mülkler üzerindeki değer artışlarının; mülk sahibinin hakkı olarak görülmesi, daha önce üzerinde bina yapılmış arsalarda "yık yap" sürecinin başlamasına, kentlerin tarihi ve kültürel kimliklerinin yok edilmesine yol açmaktadır.

İstanbul'un tarihsel ve kültürel değerlerinin yok edilerek bunların yerine dikilen oteller, iş merkezleri, Ankara Kızılay Meydanı'ndaki "Kızılay Binasının" yıkılarak yerine dikilen beton yığını. Sadece "yapılar" değil, tarih ve bir tarihi dönem de yok edilmektedir. Yani yapı ile değil aynı zamanda tarihle de hesaplaşma sorundur gündemimiz. **Tarihsel ve kültürel değerlerimiz** "ranta" feda edilecek midir, edilmeyecek midir?

Topraktaki özel mülkiyetin kentsel gelişmeyi yönlendiren, rant yaratmayı ve bu rantlara el koymayı belirleyen bir konumdan çıkarılarak, toplumsal yaşamın geleceğini belirleyen yerleşim kararlarının siyasal ve bürokratik erk' in çıkar alanı olmaktan kurtarılması için;

Kentsel Toprak Rantlarının, planlama vb. kararlarla yaratılan değerlerin topluma ait olduğunu ve toplumun aleyhine kullanılmasının artık engellenmesi gerektiğini savunarak, toprak rantlarının toplumsallaştırılmasını öneriyorum.

Bunun için önerim, kentsel toprak mülkiyetinde mülk sahibinin denetimini sınırlamak. Tarla niteliğindeki toprağın, kentsel arsa niteliğine büründüğü zaman ortaya çıkan değer artışının topluma ait olduğunu kabul etmek. Kentsel toprak mülkiyetini bir anlamda iki boyutlu bir hak olarak ele alarak, üçüncü boyut olan planlama karar ve haklarının topluma ait olduğunu kabul etmek.

Barınma hakkı temel bir insanlık hakkı olarak ele alınmaktadır. Bu hakkın kullanımına dönük konutları vergilendirme dışında bırakarak, kentsel toprak üzerindeki tüm değer artışlarının tamamı vergilendirilecek ve böylece;

* Üretim dışı gelirler içinde yer alan toprak rantlarının, ulusal gelir içindeki oranı azaltılıp/yok edilerek enflasyonun nedenlerinden biri ortadan kaldırılacak,

* Bu kaynaklar, kentsel yaşamın yeniden üretilmesinde kullanılacak,

* Kentlerde ve gelişme alanlarında toprak edinmeyi sınırlayacak anti-tekel bir yasal çerçeve oluşturulacak,

* Konutun bir yatırım aracı haline gelmesi caydırıcı hale getirilecek. Alım satımı sırasında gerçek piyasa değeri üzerinden vergilendirilecek, bir konuttan fazla konuta sahip olmak özendirilmeyecek, ikinci konuta sahip olanların daha yüksek vergi vermesi yönünde düzenlemeler yapılacaktır,

* İnsanı, doğayı, kültürü, çevreyi, yaşamı ve toplumsal değerleri unutan ve unutturmaya çalışan liberalizmin tercih ve politikalarının egemenliği yani toplumsal gelişmenin önündeki engellerden biri ortadan kaldırılarak insani değerlerin yüceltilmesi, yaratılan toplumsal değerlerin eşit paylaşımı bilinci serpilip gelişecektir.

Gecekondu olgusuna yeni bir yaklaşımın getirilmesi zorunludur. Eğitim gibi, sağlık gibi temel bir insanlık hakkı olan barınma hakkını istismar ederek imar affı gibi popüler ve yağmaya dayalı politikalar karşısında;

* Gecekondu alanlarını ve bu alanlarda yaşayan insanların birlikte ele alarak, kent ve kençli kimliğine kavuşturacak köklü çözümlerden yana olmalı,

* Gecekondulara oy almak için tapu vermek değil, bu alanlarda barınma haklarını kullanan insanlara oturma-kullanma (el değiştirmelerin miras hakkının ve kiralamanın kesinlikle olmadığı) hakkının olacağı bir toprak kullanım politikasını savunmalıyız.

Savunmalıyız, çünkü Marx'ın savunduğu gibi "Toplumun daha yüksek bir iktisadi biçimi açısından, tek tek bireylerce, yeryüzünün özel sahipliği, bir insanın ötekine özel sahipliği kadar saçma görünecektir. Bütün bir toplum, bir ulus bile, ya da hepsi birarada var olan toplumların tümü birden bile yeryüzünün sahibi değillerdir. Bunlar onun yalnızca zilyedleri, yararlanma hakkı sahipleridir ve onu gelecek kuşaklara, ilerlemiş bir durumda devretmeleri gerekir."

Kentlerin ulaşım, barınma, eğitim, sağlık, çevre, kültür ve doğa mirasını koruma, vb. sorunları karşısında; demok-

rasiyi, yaşamın ekonomik, siyasal, toplumsal ve kültürel yanlarını kapsayan bir demokrasiyi kurma çağrısını gerçekleştirmekten başka bir çare yoktur.

Tasarının amacı, yerel yönetimleri şirket işleyişine kavuşturmaktır. Bunun gereği olarak, doğal ve toplumsal varlıklarımızın özelleştirilmesi, işgücünün yeniden üretimini ilgilendiren işlevlerin tümüyle piyasanın işleyişine terkedilmesi, yerel yönetimlerin kamusal işlevlerinden soyundurulması öngörülmüştür.

Tasarıda, toplumun geleceğini ilgilendiren konularda, halkın doğrudan veya temsilcileri yoluyla karar vereceklerini karşılayacak bir öneriye ve demokratik denetim mekanizmalarının izine bile rastlanmamakta, referandum kurumu, seçilmişlerin seçenler tarafından geri çağırma hakları gibi kavramlar telaffuz bile edilmemektedir.

Tasarı, kadınların, çocukların, beden ve zihinsel engellilerin özgül taleplerine eğilmeyi, gündelik yaşam uygulamasında kadınlara karşı devam eden ayrımcılık, baskı ve şiddete karşı herhangi bir öneride bile bulunmamaktadır.

Tarihsel yapı mirası ve çevre ve doğanın korunması için bugüne değin ortaya çıkmış olumsuzlukları giderici, kent arazilerinin yağmalanmasını önleyici düzenlemeler ve ilgili yasalarda değişiklikler içermemektedir.

Tasarıda, zorla yerinden etmeler ve ekonomik ve sosyal nedenlerle meydana gelmiş göç olgusuna ilişkin yerel ve merkezi yönetimlerin görev ve sorumluluklarına ilişkin tek bir öneri bile yer almamaktadır.

Yerel yönetimlere, halkın kendini yönetmesinin, yerel özyönetim kazanmasının bir alanı olarak bakıyor, geliştirilecek olan çeşitli işbirliği, ortaklık, dayanışma, kendini ifade etme gibi yaşamın çeşitli buluşma biçimleriyle insan hakları/kentli hakları konusundaki evrensel normların özüne uygun yapıların kurulacağı, yerel demokrasinin güçlendirileceği yeni bir hukuku savunuyorum.

Meslek Odalarının ve diğer toplumsal kesimlerin karar süreçlerinde etkin bir şekilde yer almaları ve katılımın, mesleki denetimin ve doğal ve kültürel varlıkların koruma politikalarının yasal ve hukuksal alt yapısının oluşturulması ertelenemez bir zorunluluk halini almıştır.

O nedenle kamu kaynaklarında tasarruf sağlayacak İl Özel İdaresi Kanunu'nun yürürlükten kaldırılması ve 1580 sayılı ve 3030 sayılı Yasa'ların birleştirilmesi, görev, yetki ve sorumlulukların ve yerel yönetim örgütlenmesinin kentli hakları bakış açısıyla yeniden düzenlenmesi gerektiği görüşündeyiz.

Bu düzenlemeyle, merkezi yönetim ve yerel yönetim arasında işbirliği ve eşgüdüm sorunundan başka bir sorun kalmayacak, vesayet ilişkisi ortadan kalkacak, yerel yönetimler gerçek anlamda demokratik kuruluşlar haline gelecektir.